

LETTJE

cultuur, geschiedenis en taal van groningen - nr. 4 2016

FEITH

Lutje FEITH is een gezamenlijke uitgave van het Huis van de Groninger Cultuur, het Regionaal Historisch Centrum Groninger Archieven, het Gronings AudioVisueel Archief, het Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen en de cultuurhistorische vereniging Stad en Lande.

Cascadeplein 4 is de gezamenlijke voordeur. In Cascadeplein 4 wordt onderzoek over de Groninger geschiedenis en de Groninger cultuur gepresenteerd door middel van tentoonstellingen, publicaties en publieksinformatie.

INHOUD

- 3. Groningen vroeger ook al een fietsstad**
door Jona van Keulen
- 4. In memoriam Jenne Meinema, 1929-2016**
door Henk Boels
- 5. 10 jaar Poparchief Groningen: We Want More!**
door Patricia Ottay
- 6. Nieuwe coördinator Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen**
door Eddy de Jonge
- 7. Popmuziek in een audiovisueel archief**
door René Duursma

COLOFON

Oplage: 2.500

Redactie: Eddy de Jonge, Harma Rozema-Woldhuis

Vaste medewerkers:

- René Duursma, correspondent GAVA
- Jan Glas, correspondent Huis van de Groninger Cultuur
- Eddy de Jonge, correspondent Stad en Lande
- Jona van Keulen, correspondent RHC Groninger Archieven
- Anna van der Molen, correspondent OVCG

Aan dit nummer werkten mee:

Henk Boels, Michael Hermse, Patricia Ottay

Ontwerp: Richard Bos, Wergea

Fotografie: Henk Blouw, M.A. Douma, Marij Kloosterhof, Fr. Jul. von Kolkow, P. Kramer

Druk: Koninklijke Van Gorcum BV, Assen

Afbeelding omslag

Voorkant: Anna van der Molen. Foto Marij Kloosterhof
Achterkant: Winters tafereel, 1881. Foto Fr. Jul. von Kolkow, collectie RHC Groninger Archieven (1987_55)

ISSN: 2214-2258

Contact:

Redactie Lutje FEITH
Cascadeplein 4, 9726 AD Groningen
Postbus 30040, 9700 RM Groningen
Telefoon: 050-5992000
E-mail: lutjefeith@groningerarchieven.nl

www.huisvandegroningercultuur.nl

www.groningerarchieven.nl

www.gava.nl

www.ovcg.nl

www.stad-lande.nl

Auteursrecht is voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden openbaar gemaakt of veelevoudigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie behoudt zich het recht voor (ingezonden) stukken in te korten, aan te passen of niet te plaatsen. Ingezonden brieven vallen niet onder verantwoordelijkheid van de redactie.

GRONINGEN VROEGER OOK AL EEN FIETSSTAD

Een gesprek met Björn Quanjer,
winnaar van de scriptiewedstrijd
Groninger Geschiedenis.

door Jona van Keulen

Björn Quanjer studeerde geschiedenis en schreef een scriptie over de fiets in Groningen. "Aan het eind van mijn studie wilde ik mijn scriptie over Groningen schrijven. Daarom heb ik de *Nieuwe Geschiedenis van Groningen* doorgekeken, onderwerpen opgeschreven die mij interesseerden en vervolgens in de collectie van de Groninger Archieven en op het internet gekeken welke bronnen daarover beschikbaar waren. Toen zag ik dat er een archief is van de Fongers fietsenfabriek en kwam ik verkeerstellingen uit 1932 tegen. De *Kampioen*, het blad van de ANWB, begonnen als een vereniging voor fietsers, vond ik op Google Books. Vooral in de beginjaren stond daar geweldig veel in: ledenlijsten, berichten over bondscafé's en bondsfietsherstellers, brieven met tips van gebruikers. Zo koos ik voor de fiets als onderwerp.

Met al die bronnen kon ik een veelzijdig beeld geven van de fiets en het fietsgebruik. In het garantieboek van Fongers vind je kopers. Dan kom je de naam van een man tegen en twee weken later de naam van zijn vrouw. Daar heb ik dan direct een beeld bij, je ziet een verhaal voor je: dat die man met

een fiets thuiskomt en dat zijn vrouw er dan ook één wil.

Als historicus kun je een verhaal halen uit platte, op het eerste oog nietszeggende tekst en dat is een leuk proces. In de computer voer je allerlei gegevens in, teksten en cijfers. Vervolgens laat je het computerprogramma zijn werk doen. Als er dan een grafiek verschijnt, is dat het leukste moment. Toen daaruit naar voren kwam dat Groningen vroeger ook al een fietsstad was, vond ik dat erg verrassend.

Zo'n scriptiewedstrijd vond ik een leuk idee. Heel lang ben je eenzaam aan het werk in het archief en dan is het een mooie erkenning als je genomineerd wordt. Voor de publiekspresentaties

Foto Marij Kloosterhof

wilde ik een aansprekende samenvatting maken. En dat is dus gelukt.

Ik wilde altijd al geschiedenis studeren, al had ik geen idee, wat ik er mee wilde doen. En nu vind ik het gewoon leuk om mensen enthousiast te maken voor de wetenschap en voor oude stukken." <<

Herewegviaduct, 1926. Foto P. Kramer, collectie RHC Groninger Archieven (1785_1210)

Het Huis van de Groninger Cultuur en de Groninger Archieven organiseerden dit jaar in samenwerking met de studievereniging Ubbo Emmius voor de eerste keer de scriptiewedstrijd Groninger Geschiedenis. Björn Quanjer won zowel de jury- als de publieksprijs met zijn scriptie: *De fiets in Groningen. Een studie naar het fietsgebruik, de beeldvorming en de politieke besluitvorming rondom de fiets in Groningen 1885-1935* (Groningen, 2016). Hij studeerde geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen en is nu op zoek naar werk. Voor meer informatie over de wedstrijd en deze scriptie: www.groningerarchieven.nl/over-ons/activiteiten/scriptieprijs-groninger-geschiedenis

IN MEMORIAM

JENNE MEINEMA, 1929-2016

Op 25 april van dit jaar overleed op 86-jarige leeftijd het oud-hoofd studiezalen van het toenmalige Rijksarchief van Groningen, Jenne Meinema. De oudere bezoekers van de Groninger Archieven zullen zich ongetwijfeld de beminlijke en sympathieke Meinema herinneren wanneer ze terugdenken aan hun bezoeken aan de studiezalen van het gebouw aan de Sint Jansstraat waar het Rijksarchief destijds nog was gevestigd.

door Henk Boels

Meinema werd geboren op 31 oktober 1929 in Beverwijk. Op jeugdige leeftijd verhuisde hij met zijn ouders naar Groningen/Helpman waar hij altijd is blijven wonen. In 1960 trad hij in dienst van het Rijksarchief. Het is nu niet meer voor te stellen, maar het personeelsbestand telde toen slechts enkele medewerkers, voor het merendeel oudere heren die zich, zonder door al te veel bezoekers te worden gestoord, aan de wetenschappelijke bestudering van de archieven konden wijden. Meinema voelde zich, naar hij later meermalen vertelde, als een jong broekje dat vergeleken met die heren nog maar net kwam kijken.

Maar dat veranderde al snel en Meinema ontwikkelde zich tot een eminent kenner van de in het Rijksarchief aanwezige archiefbestanden. Hij was altijd bereid om die kennis te delen met de bezoekers, die in de loop van de jaren in steeds grotere getale het archief kwamen bezoeken. "Kijk daar eens in" of "misschien heb je daar wat aan". Uit eigen ervaring weet schrijver dezes dat in negen van de tien gevallen het advies positief resultaat had. Ook heeft Meinema jarenlang belangstellenden ingewijd in de geheimen van het oud schrift. Kortom, hij ontpopte zich tot het soort archiefmedewerker dat door zijn kennis van de archieven onmisbaar is voor de bezoeker.

Naast zijn publieksactiviteiten heeft Meinema uiteraard meegewerkt aan het ontsluiten van de archieven, getuige het grote aantal archiefinventarissen van zijn hand. Ook het historisch onderzoek had zijn volle belangstelling; zijn vele bijdragen in diverse Groninger bladen en lezingen getuigen hiervan. Die historische belangstelling kwam eveneens tot uiting in het lidmaatschap van de cultuurhistorische vereniging Stad en Lande. Hij is jarenlang penningmeester geweest. Tevens was hij lange tijd lid van de excursiecommissie en de Heerdencommissie. Reden voor het bestuur om hem in 2006 het erelidmaatschap aan te bieden. Al eerder had het Hare Majesteit behaagd om hem tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau te benoemen. <<

Archivist Jenne Meinema (r.) en chartermeester Jan van den Broek, Rijksarchief, 1976. Foto M.A. Douma, collectie RHC Groninger Archieven (818_5197)

10 JAAR POPARCHIEF GRONINGEN: WE WANT MORE!

Poparchief Groningen bestaat in 2016 tien jaar en dat mag gevierd worden.

Ter gelegenheid van dit jubileum kwam op 25 november het boek *We Want More! – Popcultuur in Groningen* uit. Muziekjournalist Peter van der Heide geeft in dit boek een bijzondere inkijk in de collectie van het Poparchief en daarmee in de Groningse popcultuur.

door Patricia Ottay

Vormgeving omslag: Bas Ekkers

Peter van der Heide (Groningen, 1967) is cultuurcriticus en schrijft al meer dan een kwart eeuw professioneel over (pop)muziek. Hij publiceert onder meer in *Dagblad van het Noorden* en *Leeuwarder Courant*. Daarnaast is hij zanger/gitarist in de band Whipster. Van der Heide koos in samenwerking met de Poparchiefredactie een di-

versiteit aan onderwerpen voor het boek, met als resultaat een caleidoscopisch beeld van de veelzijdige Groningse popcultuur. In vogelvlucht - verre van compleet - maar met oog voor minder voor de hand liggende onderwerpen. Zonder markante figuren, invloedrijke podia en gedenkwaardige gebeurtenissen te vergeten. Van Michael Jackson die als veertienjarige voet zette op Groningse bodem en eendagsvlieg Slimme Schemer ft. Tido tot de hippe danceclub Paradigm en de wereldberoemde Anton Corbijn die hier zijn eerste popfoto's schoot. Dit boek beschrijft niet de geschiedenis van de popcultuur in Groningen. *We Want More!* schetst een beeld van de popcultuur door te kiezen voor verrassende invalshoeken.

In 2006 besloten RHC Groninger Archieven en het Gronings AudioVisueel Archief (GAVA) tot de oprichting van Poparchief Groningen. Tot dan toe was er geen centrale organisatie of plek die het materiaal

dat te maken heeft met de popcultuur in stad en provincie Groningen verzamelde en bewaarde. Sinds de oprichting van het Poparchief worden in samenwerking met het GAVA posters, foto's, geluidsdragers als elpees, cassettebandjes en cd's en film- en videomateriaal professioneel bewaard en deels ontsloten. Daarnaast fungeert de website www.poparchiefgroningen.nl als verzamelplaats voor feiten, kennis en verhalen. Het is een online naslagwerk waarop talloze afbeeldingen en informatie over meer dan tweeduizend acts en bijna zeventuizend personen te vinden zijn.

Vrijdagmiddag 25 november werd het boek *We Want More! – Popcultuur in Groningen* gepresenteerd. Die dag werd ook de gelijknamige tentoonstelling geopend. Deze expositie in de hal van de Groninger Archieven is nog tot en met het Eurosonic Noorderslag festival (11-14 januari 2017) te zien.

We Want More! – Popcultuur in Groningen (ISBN 9789492190314) en de jubileumpresentatie zijn gerealiseerd in samenwerking met en financieel ondersteund door het Huis van de Groninger Cultuur. <<

Niemand minder dan de latere King of Pop Michael Jackson trad eind 1972 op in de Evenementenhal met de Jackson 5, waar hij twee nummers playbackte voor het TROS tv-programma Zevensprong. Foto: Henk Blouw, collectie RHC Groninger Archieven (2485_13053)

NIEUWE COÖRDINATOR OVCG

Anna van der Molen is sinds september de nieuwe coördinator van het Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen (OVCG). Zij is de opvolger van Bettie Jongejan, die vertrokken is naar Noordhoff Uitgevers.

door Eddy de Jonge

Anna heeft altijd grote interesse gehad voor de Tweede Wereldoorlog. Eén van haar masterstudies aan de Universiteit van Amsterdam was Holocaust- en Genocidestudies. Daarnaast specialiseerde ze zich in Erfgoedstudies. Een goede combinatie voor het werk van het OVCG waar kennis van beide vakgebieden belangrijk is. Tijdens haar studie deed ze onderzoek op Ameland naar de daar aanwezige Duitse bunkers. In dat kader heeft Anna onder andere een aantal mensen over Ameland tijdens de oorlog geïnterviewd. Zij denkt dat het belangrijk is om in die bunkers niet alleen het verhaal te vertellen van de Amelanders tijdens de oorlog, maar ook van de Duitsers die daar gelegerd waren.

Naast haar baan bij het OVCG werkt ze voor Erfgoedpartners. Ze houdt zich daar bezig met de werkvelden 'archeologie en landschap' en 'archeologie en publiek'. Daarbij

gaat het om het toegankelijk maken en presenteren van archeologie voor een groot publiek. Door dit werk heeft Anna een netwerk aan contacten opgebouwd met musea, monumentenorganisaties en erfgoedorganisaties.

Haar eerste indruk van het OVCG is dat het een levendige organisatie is. Anna houdt van zo'n actieve omgeving. Veel mensen benaderen het OVCG met zoekvragen en verhalen en regelmatig worden schenkingen aangeboden. De organisatie is ook bijzonder actief op het gebied van publieksactiviteiten en educatie.

Anna wil graag aan de slag met de collectie, om die nog toegankelijker te maken. Een goed verwervingsbeleid, in samenwerking met de Groninger Archieven, moet daarin een belangrijke rol spelen. Daarnaast denkt ze dat het een goed idee is

om samen te werken met het Noordelijk Scheepvaart Museum. Het museum is bezig met het ontwikkelen van een nieuw historisch museum voor Groningen. Bij de presentatie van de Tweede Wereldoorlog en het verzet kan het OVCG een belangrijke rol spelen.

Er zijn meer plannen. Het wordt misschien tijd om meer aandacht te besteden aan de 'foute' kant van de oorlog. Het is natuurlijk nog steeds een beladen onderwerp. Een ander idee van haar is om een project op het gebied van de archeologie van de Tweede Wereldoorlog op te zetten. Dus welke plekken en voorwerpen herinneren aan oorlogstijd in Groningen.

Op 18 november was het symposium ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het OVCG; 25 jaar van verzamelen, onderzoeken en presenteren. Anna heeft daar samen met het zeer actieve bestuur van de stichting een groot aantal belangstellenden ontvangen. <<

Foto Marij Kloosterhof

POPMUZIEK IN EEN AUDIOVISUEEL ARCHIEF

Een archief dat AV-materiaal bewaart doet dat niet alleen op basis van verplichtingen met betrekking tot de archiefwet. Ook cultureel erfgoed wordt gearchiveerd, opnames van wat mensen in het dagelijks leven bezig houdt. Dat kan zijn sport, feestelijkheden, het einde van WOII of simpelweg verjaardagen en hobby's.

door René Duursma

Een van de meest beoefende hobby's is het maken van muziek. Dat doen veel mensen, maar nog meer mensen gaan naar live-uitvoeringen van muziek. We hebben in het archief van het GAVA dan ook redelijk veel materiaal van muziek makende mensen, in bands, tijdens uitvoeringen van verenigingen of tijdens feestjes en partijen.

Amateurfilmers uit de vroege jaren van de film hadden meestal nog geen geluidsapparatuur tot hun beschikking, dus in deze films kunnen we alleen mensen muziek zien maken en niet horen maken, wat een bevreemdend beeld geeft. Je ziet mensen met veel plezier samen piano en viool spelen. Of zelfs de complete musicerende Gruno Postharmonie, maar allemaal zonder geluid.

Sinds de jaren zeventig van de 20e eeuw is er steeds meer materiaal mét geluid te vinden van muziek makende mensen. Naast het archief van OOG TV heeft het GAVA de archieven van VERA en Simplon, met meer dan 1200 tapes van bands uit binnen- en buitenland. Ook bezit het GAVA archief afkomstig van particulieren zoals Piet Wichers en Buddy Hermans. Wichers heeft Herman Brood jarenlang gevolgd met videocamera en microfoon. Het archief van Hermans bevat vooral materiaal van muzikanten uit de kunstwereld die spelen tijdens openingen van exposities. Ook uit de techno scene zijn inmiddels diverse banden aangeleverd met daarop dancefeesten uit de jaren 1990-2005. Gestaaig groeit de collectie muziek van het GAVA. Maar er zijn nog wel wat hiaten, onder andere op het gebied van klassieke muziek, indo rock, folk-muziek, smartlappen van voor 1985 en metal. De popmuziek en internationale en lokale underground zijn sinds de jaren tachtig goed gedocumenteerd.

Mocht u nog film- of videomateriaal betreffende muziek hebben liggen, dan horen wij dat graag. U kunt contact opnemen via onze website www.gava.nl, of bellen naar 050-5992000. <<

Still van video Jamma Tammah live (ca. 1997), maker: Obed Brinkman, collectie GAVA (AV13485)

I Spy. Still uit videoclip van het nummer Sudan (1984), maker: RAP producties, collectie GAVA (AV10109)

Pé Daalemmer en Rooie Rinus. Still uit live-uitzending (1982), maker: OOG TV, collectie GAVA (AV7801)

Fr. Jul. von Kolkow
Hof-Photograaf
en Z.K.H. Prins Hendrik

Groningen
van Z.M. den Koning
der Nederlanden.